

EKE HÍRLEVÉL
Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Szakfelügyelet 2010.

Pannonhalma, 2010. január 25.

A települési (községi és városi) könyvtárak 2002 óta folyamatban lévő általános és minőségi szakfelügyelete után a minisztérium a 14/2001. (VII. 5.) NKÖM rendelet alapján 2006-ban elkezdte az egyházi könyvtárak szakfelügyeletét.

A három éve tartó munka 2010-ben 7 könyvtárban folytatódik a minisztérium által elfogadott terv szerint.

2010-ben a következő 7 könyvtárat szeretnénk meglátogatni: a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtárát, a Sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény Könyvtárát, a Magyar Ferences Könyvtárát és Levéltárát Budapesten, a Magyar Ferences Könyvtár Esztergomi Műemlékkönyvtárát, a Magyar Ferences Könyvtár Szécsényi Műemlékkönyvtárát, a Magyar Ferences Könyvtár Gyöngyösi Műemlékkönyvtárát és a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartomány Szegedi Könyvtárát.

A vizsgálatokra 2010. április-májusban kerül sor.

Az érintett könyvtárak vezetőivel és fenntartóival postán elküldött levélben, legalább a tervezett időpont előtt egy hónappal egyeztetek a vizsgálat időpontjáról és a munka részleteiről.

Az elmúlt évekhez hasonlóan a fenntartók az OKM-től is kapnak egy tájékoztató levelet a vizsgálatokról. Idén nagyon gyorsak voltak, ez a levél már – tudomásom szerint – meg is érkezett a fenntartókhoz.

A minisztériumi megbízás alapján a munkát 2010-ben is magam koordinálom, munkatársaim az elmúlt évekhez hasonlóan Kövécs Ildikó (Gál Ferenc Hittudományi Főiskola Könyvtára) és Baranya Péter (Veszprémi Hittudományi Főiskola Könyvtára) lesznek.

Tájékoztatom a Kollégákat, hogy az EKE honlapján tavaly óta található egy „egyházi könyvtárak szakfelügyelete” című rovat, ahol minden kolléga elolvashatja a minisztériumnak küldött éves jelentéseket 2006 és 2008 között, valamint két beszámolót a 2006. kísérleti évről és a 2006-2008 közötti időszakról. A személyiségi, intézményi stb. jogokat természetesen tiszteletben tartjuk, ezért semmilyen konkrét, az egyes intézményekre vonatkozó dokumentumot (kitöltött kérdőív) nem teszünk ki a hálóra.

A beszámoló a 2006-2008 közötti időszakról „A könyvtári szakfelügyeletről. Tájékoztató a 2002-2008 közötti szakfelügyeleti vizsgálatok eredményeiről / szerk. Richlich Ilona. – Bp. : OKM, [2009].” című kiadványban jelent meg, melyet tavaly minden érintett könyvtárnak eljuttattam. A kiadványból van még néhány példány, melyet – a készlet erejéig – szívesen elküldök azoknak, akiket érdekel, és még egy példányt szeretnének.

Az Egyházi Könyvtárak Szakfelügyeleti „irattára” bárki számára megtekinthető Pannonhalmán, a Főapátsági Könyvtárban.

Köszönöm az eddigi együttműködést,
és kérem a Kollégák további segítségét!

Ásványi Ilona

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

EUCLIDES: *Elementa...* 1482. (CIH 1272, GW 9428)

Budapest, Egyetemi Könyvtár

2010. január 26.

Bolyai János halálának 150. évfordulójához közeledve Szögi László és Nagy Ferenc előadásával tudománytörténeti megemlékezés zajlott az Egyetemi Könyvtárban.

2a

Az alkalom résztvevői tudománytörténeti pillanatnak is a részesei lehettek. Megtekinthették Euclides ókori matematikus híres tankönyvének (*Elementa...*, Venezia, Erhard Ratdolt, 1482.) mind a hat magyarországi példányát: egy-egy példány található Kalocsán (Főszékesegyházi Könyvtár), Sopronban (Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium és Líceum Könyvtára), az OSZK-ban és az MTA Könyvtárában, kettő pedig az Egyetemi Könyvtárban. Rozsondai Marianne szakavatott előadásából megtudhattuk, hogy a világon eddig számon tartott mintegy 28.000 ősnymtatvány-műnek kb. félmillió példánya maradt fenn. Euclides *Elementájának* első kiadásából a világ közgyűjteményei 237 példányt őriznek (részletesebben ld. <http://www.bl.uk/catalogues/istc/>). A kiadáshoz kereskedői hirdetést is nyomtattak. A kiadásnak több variánsa is

létezik (pergamenre, aranynyomással nyomtatott ajánlólevél, a pirossal szedett kezdősor kétféle szövege, az első levelek kétféle szedésvariánsa etc.). A soproni példány kiemelkedik észak-itáliai reneszánsz kötésével. Az Egyetemi Könyvtár 115-ös jelzetű példánya a ritkább variánsok közé tartozik, valószínűleg felvidéki (lőcsei) kötésű. Felmerült az a kérdés is, hogy ez a példány felkerüljön-e az UNESCO Világemlékezet listájára. Magyarországhoz kapcsolódóan eddig a Világemlékezet listán a következők szerepelnek: Tihanyi Kálmán (1897-1947) televízióval kapcsolatos 1926-os találmányának eredeti, az Országos Levéltárban őrzött dokumentuma; Mátyás király Corvina Könyvtára; Lázár deák térképének 1528-as első kiadása (OSZK); MTAK Kőrösi Csoma Archivuma; Bolyai János *Appendixe* (MTAK).

H. G.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

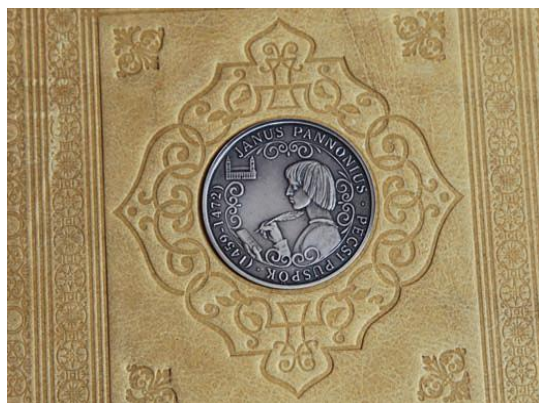
VII. évfolyam

2010/1. sz.

Új magyar bibliofil hasonmás sorozat születése (Schöck Gyula kiadványai)

Az elmúlt évtizedben a régi nyomtatványok és kéziratok hasonmás kiadásai iránti kereslet növekedésével egyidőben a kiadók különböző színvonalú, és persze különböző anyagi értékű (árú) sorozatokat indítottak útjukra. A hatvanas években indult, bibliofil és filológiai szempontból egyaránt igényes sorozat, a *Bibliotheca Hungarica Antiqua* túlélte a politikai változásokat, és a Balassi Kiadó kiadói gondozásában, filológiai alaposságát megőrizve (megfelelő kísérő tanulmány közlése mellett) továbbra is megjelenik. Ez a sorozat az irodalomtörténészek és a nyelvtörténészek számára készül, elérhető áron, de nem bibliofil igénnyel adja közre a ritka nyomtatványok hasonmásait. Sok kiadó szánta el magát alkalmi hasonmások létrehozására. Ezek a kiadványok általában méret-helyes facsimile-formák, a megrendelő pénztárcája dönti el, hogy milyen papíron, milyen kötéssel készülnek el. A Pytheas Kiadó, vagy a szentendrei Vincze László papírmalma és kiadója által kiadott könyvek sajnos még a könyvtárak számára is vásárlási nehézséget okoznak, ugyanakkor számos, ma már nehezen elérhető könyv vehető kézbe nekik köszönhetően. A Kossuth Kiadó és az Országos Széchényi Könyvtár *Amor librorum* klubja már rendszeresen évi öt könyvet jelentet meg, jellemzően 1850 előtti magyar nyelvű könyvek hasonmásait.

A szekszárdi Schöck Gyula azonban, összefogva a Pécsi Főegyházmegyével, nagy kalandba fogott. Több európai országban már régóta létező igényes hasonmás könyveket kezdett kiadni olyan céllal, hogy a jelentős vásárlóerővel rendelkezők kincsképzési szándékkal ezekbe helyezték el megtakarításaikat. A legjobb hazai és európai hagyományt követve, a hasonmás kötet előállítási minősége (papír, kötés) mellett, a kiadó külön könyvet írat a hasonmás tárgyául szolgáló műről, annak szerzőjéről, illetve kiadásairól, ha kell, le is fordíttatja ama már nehezen hozzáférhető nyelveken (latin, ógörög stb.) megjelent szövegeket. Költséges kiadás, minőségi könyvszakmai, filológiai és történeti munka, és ennek eredményeként hallatlanul magas ár. A kiadónak ráadásul nem titkolt szándéka az, hogy az egyes eladások hasznát új facsimile munkákra fordítja, illetve karitatív módon példányokat juttat el közkönyvtárakba a megjelent darabokból.

Iani Pannonii ... Sylva Panegyrica ad Guarinum Veronensem, praeceptorem suum. Et eiusdem Epigrammata nunquam antehac typis excusa. Basiliae, 1518, Johannes Frobenius. Hasonmás kiadás. Összeáll.: Fazekas Orsolya. Utószó: Pohánka Éva. Pécs, 2008, Fény Kft.

A kiadvány Janus Pannonius újratemetése alkalmából készült, a már említett szentendrei papírmalom (Vinczemill Kft.) által készített papírra nyomva. A nyomdai munkákat a papír készítője vállalta. A kötetet a pécsi Kézműves Bt. készítette el, az első borítót a szegedi Szabó Géza „JANUS PANNONIUS PÉCSI PÜSPÖK (1459–1472)” köriratú emlékérméjével díszítve. A könyvet Schöck Gyula tervezte.

A kísérő kötetben (a két kötet egy egyszerű tokban került elhelyezésre) megtalálható az összes szöveg magyar fordítása, beleértve Frobeniusnak az iskolamesterekhez és az olvasóhoz címzett két ajánlását, illetve Battista Guarinónak (Janus Pannonius tanárának fia) a költőhöz címzett két levelét is. A kísérő kötetben olvashatjuk Pohánka Éva könyvtörténeti ismertetését az 1518-as kiadásról. A kötet 1922 végén került Pécsre, az akkor már jugoszláviai Zsombolya plébánosától, aki szorult anyagi helyzetében (kirabolták) ajánlotta fel megvételre a kötetet. A püspök kisegítette őt nyomorult helyzetéből, ezért hálából, végül is, a kötetet adományként kapta meg a könyvtár.

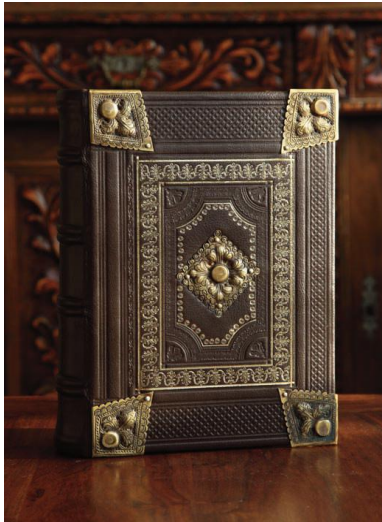
EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Missale secundum morem Alme Ecclesie Quinqueecclesiensis. Venetiae, 1499, Johannes Emericus de Spira, impensis Johannis Paep. Hasonmás kiadás. Szekszárd, 2009, Schöck Kft.

A kiadás alapjául az alapításának 1000. évfordulóját ünneplő Pécsi Egyházmegye példánya szolgált. Az ebből hiányzó CI. és CXII. leveleket az OSZK pergamen-példányából pótolták. Az utóbbi levél különösen fontos, hiszen ennek verzőjén szerepel a kánon-metszet. Így ez a hasonmás kötet egy rekonstruált, teljes kiadás. A kötés, amely a Pécsi Egyházmegyei Kincstárban őrzött eredetit utánozza, a Bodrogi és Társa Kft. gondosságát dicséri. A hasonmás és a hozzá tartozó tanulmánykötet egy fadobozban került elhelyezésre. A kiadás valóban alkalmas a kincsképzésre, értéke várhatóan megmarad, illetve növekszik. A tanulmánykötetben három tanulmányt olvashatunk. Fedeles Tamás, aki a Pécsi Egyházmegye múltjának avatott szakértője, a kutatások szervezője, ezúttal a *Missale* megrendelőjének, Ernuszt Zsigmond püspöknek (1473–1505) portréját rajzolta meg. Az Egyházmegye története részleteinek tisztázása, a család, illetve a humanista főpap életének bemutatása mellett a tanulmány – de a hasonmás kiadás maga is – kimondatlanul is hangsúlyozza a Jagello-kor

művelődéstörténeti újraértékelésének szükségességét. A pécsi misekönyvet Török József tanulmányából ismerhetjük meg. Az esztergomi rítus szerinti nyomtatott misekönyvek sorát az 1480-ban Velencében megjelent nyitotta meg, a Pécsi Egyházmegye azonban a maga számára – más egyházmegyékhez hasonlóan – sajátos ünnepeket is beiktatott.

A hasonmás kiadás jól ráirányítja a figyelmet arra a tényre, hogy a lagúnák városa a Mohács előtti Magyarország könyvellátásában kulcsszerepet játszott. Csak összehasonlításként: a XV. századból 242 nyomtatott polonicum ismert, ebből 18 jelent meg itt, ezzel szemben a 126 ismert hungaricumból 22 velencei nyomda terméke. Külön ki kell emelni azt a tényt, hogy a két, nagyon rövid ideig aktív magyarországi ősnymda megszűnése után a budai könyvkereskedők – így Johannes Paep – tevékenysége biztosította az országot, főként az egyház intézményeinek a könyvellátását. Ők nem csupán kereskedtek, de könyvkiadói tevékenységet is végeztek. Az általuk finanszírozott 61 könyv közül 55 velencei nyomdásznál látott napvilágot (emellett csak Nürnbergben jelent meg számottevő kiadvány, Bécs, Krakkó, Lyon, Párizs csak néhány címmel szerepel).

Pohánka Éva a pécsi misekönyv fennmaradt négy példányának a történetét írta meg. A pécsi pergamen példányt Klimó György püspök Eszterházy Károly egri püspök jóindulatának megszerzésével tudta Kassáról a Pécsi Egyházmegyének megszerezni 1769-ben. Ugyanebben az évben került Klimó tulajdonába a ma az OSZK-ban őrzött papír-példány is (ezt nyomtatott ex librise bizonyítja). 1804-ben azonban már a Bibliotheca Regnicolaris (a mai OSZK) tulajdonában volt. Ide, Pohánka feltevése szerint, a pozsonyi káptalanból kerülhetett, ahova Klimó ajándékozhatta a könyvet. Az OSZK pergamen példánya esztergomi provenienciájú, minden bizonnyal a XIX. század hetvenes éveiben a Főegyházmegyei Könyvtár duplum anyagának cseréje keretében került (talán 1878-ban) a nemzeti gyűjteménybe. A negyedik ma ismert példány a pannonthalmi Főapátsági Könyvtár tulajdona (pergamen), ahova csaknem biztosan Tolnai Máté apát (1500–1535), korábbi pécsi klerikus vihette magával.

Monok István

A tanulmány teljes változata a Magyar Könyvszemle 2010/1. számában jelenik meg.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

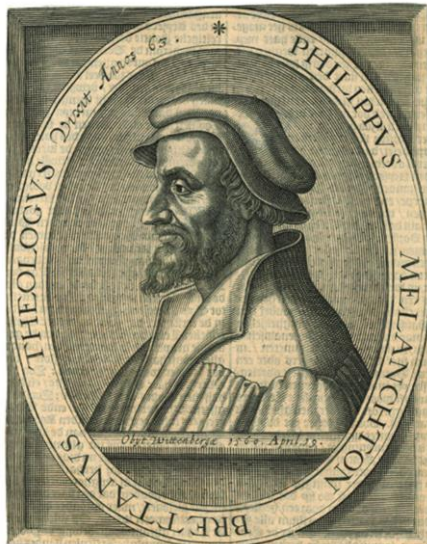
2010/1. sz.

Melanchthon és a magyarok

A Tiszántúli Református Egyházkerület

Nagykönyvtára, Debrecen

2010. február 16. – július

A humanista születésének 450. évfordulójára a Bretteni Melanchthon Akadémia *A határok legyőzése – Philipp Melanchthon európai jelentősége Wittenbergtől Erdélyig* címmel nemzetközi kiállítást szervezett. A németországi, holland, magyarországi és erdélyi összefogással létrejött utazó kiállítás 2010. február 16-án, Melanchthon születésnapján nyílt meg a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára második emeleti kiállítótermében. Gáborjáni Szabó Botond gyűjteményi igazgató köszöntőjében a kiállítás kapcsolati, technikai és történeti háttéréről számolt be, hangsúlyozva, hogy a 16. századi debreceni rektorok kivétel nélkül mindnyájan Melanchthon egyetemén, Wittenbergben tanultak. Imre Mihálynak, a Debreceni Egyetem professzorának *A magyarok Melanchthon levelezésében* címmel tartott előadása várhatóan nyomtatott formában is megjelenik. A kiállítást Bölcseki Gusztáv püspök úr nyitotta meg, kiemelve, hogy az emberség, a műveltség és a kegyesség hármasa Melanchthon egész alakjából sugárzott.

A Németországban készült, több helyszínen kiállított 24 nagyméretű és látványos „rolós” molinó végigköveti a reformátor életútját születésétől és iskoláztatásától a wittenbergi egyetem

teológiai professzori székéig. Az életrajz ismertetésén túl Melanchthon európai kapcsolatainak jelentőségét hangsúlyozza: több mint tízezer levele maradt fenn, melyekben jelentős magyar vonatkozású forrásanyag is található. Angliától Lengyelorszáig a kontinens számos országából kikérték véleményét egyház- és iskolaszervezési kérdésekben, valamint válaszaikban szállították számára az aktuális híreket.

Melanchthon latin, görög, etika, retorika, dialektika és történelem tankönyveit hasonlóan széles körben alkalmazták. Műveinek nemzeti nyelvű fordításait századokon keresztül használták az oktatásban, mellyel szerzőjük kiemelte nem csak a „Praeceptor Germaniae” (Németország tanítómestere), de a „Praeceptor Europae” (Európa tanítómestere) címet is. A molinók alapján feleleveníthetjük a korszak fontosabb egyháztörténelmi eseményeit és a korabeli viszonyok között Luther és munkatársa, Melanchthon teológiai nézeteit is.

Melanchthon haláláig, 1560-ig 442 magyarországi hallgatója volt a wittenbergi egyetemnek, a század végéig pedig ezernél is több. A wittenbergi magyar bursa 1555-től évtizedeken át működött a diákok önszervező- és önképző-, valamint az egyetemmel való kapcsolattartás testületéként. Tagjai között a kálvini reformáció majdani képviselői domináltak, maga Melius Juhász is vezető szerepet játszott. A coetus kézíratos névsora szintén megtekinthető, a wittenbergi mintára szerveződő debreceni kollégium 17. század közepén másolt törvényeiben pedig lépten-nyomon hivatkoznak a német egyetem törvényeire.

A kiállítás az eredeti koncepcióhoz képest némiképpen átalakult. Az új cím – *Melanchthon és a magyarok* – utal rá, hogy a rendezés során Melanchthon magyarországi és főként debreceni kapcsolataira helyezték a hangsúlyt. A molinókat a kollégiumi Nagykönyvtár régi könyves és kézíratos gyűjteményéből válogatott mintegy félszáz kötettel egészítettük ki. Megtalálható közöttük Kálvin *Institutió*jának Melanchthon és Luther arcképével díszített wittenbergi bőrkötései, Cicero és Erasmus művei és Melanchthon számos műve között például a levelezés-gyűjteménye. Szakmai szemmel nézve a legérdekesebbek Melanchthon korábban említett tankönyv-kiadásainak debreceni diákok által agyonjegyzetelt- és szétolvasott példányai. A bennük található régi tékajelzetek a kiállított 18. század eleji könyvtári katalógusok lapjain jól azonosíthatóan szerepelnek.

Kiemelkedő helyet foglalnak el a teremben a jelentősebb magyarországi Melanchthon-tanítványoknak – Sylvester Jánosnak, Dévai Mátyásnak, Melius Juhász Péternek, Károlyi Péternek és Molnár Gergelynek – a Nagykönyvtár Régi Magyar Nyomtatványtárából kiemelt műveit bemutató tárlók.

Oláh Róbert

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Könyvtári szakértői ismeretek: akkreditált képzés OSZK, 2010. február 23-26.

2010. február 23-26 között Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban találkozhattak mindazok, akik bejegyzett könyvtári szakértők szeretnének lenni, és az érdeklődők, akik arról szándékoztak tájékozódni, hogy mit is kell egy könyvtári szakértőnek tudnia.

Az idei négynapos találkozón nagyszerű előadóktól, kitűnő kollégáktól – a lehetőségekhez mérten – átfogó képet kaphattunk többek között a könyvtári rendszerről (főváros, megye, kistérség), a könyvtárügy jogi szabályozásáról és a pályázati lehetőségekről.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Könyvtári Osztályáról:

Skaliczki Judit a könyvtár megváltozott szerepéről és a hazai könyvtárügy stratégiai fejlesztési ciklusairól;

Kenyéri Katalin a könyvtárügy jogszabályi háttéréről;

Kopcsay Ágnes az állami és önkormányzati jogalkotás, jogalkalmazás könyvtárügyi kapcsolatairól;

Sörény Edina az EU-s fejlesztések és projektek rendszeréről tartottak előadást.

Hangodi Ágnestől, **Tóth Máté**től és **Fehér Miklós**tól, a *Könyvtári Intézet munkatársaitól* hallhattunk az etikai kódex előmunkálati szakaszairól, majd a végső elfogadást megpecsételő aláírási eseményről (H. Á.); a kistérség-régió-területfejlesztésről (T. M.); a könyvtári statisztikai munkáról (F. M.).

A kisebbségek, nemzetiségek, betelepülők könyvtári befogadásáról **Mender Tiborné**, az *Országos Idegennyelvű Könyvtár* vezetője tartott ismertetést;

Ramháb Mária *Kecskemétről* (Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Katona József Megyei Könyvtár) kapcsolatépítési tapasztalatait (fenntartókkal, önkormányzattal) osztotta meg a tanfolyam hallgatóival, ill. látta el jó tanácsokkal a kollégákat;

Fodor Péter, a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* főigazgatója a könyvtári protokollról kezdeményezett derűs beszélgetést;

a könyvtári minőségbiztosítás jelentőségét **Sohajdné Bajnok Katalin** *Egerből* (Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár) igyekezett hangsúlyossá tenni;

s végül, de nem utolsó sorban **Bakos Klára** (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Egyetemi Könyvtár) a könyvtári marketingről tartott előadásával zárta a tanfolyamot.

„A program célja az, hogy elvégzése után a könyvtári szakértők névjegyzékére felkerülő könyvtárosok egységes jogértelmezés alapján, egységesen igényes, magas színvonalon karbantartott ismeretanyaggal végezdhessék felelősségteljes munkájukat.

Ennek érdekében a program az általános elméleti ismeretek (a könyvtár megváltozott szerepe, könyvtári stratégia, európai uniós fejlesztések és projektek) mellett a közigazgatás és a könyvtári ellátás kapcsolatát (jogszabályok, kistérség-régió-területfejlesztés, könyvtári integráció és befogadás), a könyvtárak minőségügyi rendszerét (minőségbiztosítás, teljesítménymérés, marketing, kapcsolatépítés, PR) és a könyvtáros küldetését (etika, protokoll) érinti.

A képzés befejezésekor a 18/2000. (XII. 18.) NKÖM rendelet alapján beadható a szakértői engedélykérelem.”

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Új tanfolyami időpont a következő naptári évre vonatkozó képzési tervben fog szerepelni.
(<http://www.ki.oszk.hu/107/tanf2/kepzesek.php>)

Mi a mi felelősségünk, mint nyilvános egyházi könyvtárakban (állami intézményként), szolgálóknak?

(Skaliczki Judit, OKM):

„a könyvtár közszolgáltató közösségi közintézmény, a társadalom alapintézménye.

Feladata: A társadalom által elvárt feladatok minőségi teljesítése;

...A használói igények kielégítése a központban;

A szolgáltatások minőségi színvonalának folyamatos jobbítása.

Még jobban összefogni...”

Hogyan vesszük ki részünket a feladatokból, mint a könyvtári rendszer tagjai?

Úgy gondolom, hogy nem szégyenkezhetünk, de azért van még tennivalónk!

Isten adjon bölcsességet és erőt, konstruktív együttműködést az előttünk álló feladatokhoz!

Selmeczi Pálma

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Költözés előtt ...

Piarista Központi Könyvtár

A Piarista Központi Könyvtár gyűjteménye mintegy 130 ezer kötet könyvből és folyóiratkötetből áll. Jelentős részük védett, régi könyv, kódexek, ősnymtatványok, antikvák, RMK-k stb.

Ez év őszén visszaköltöznünk abba az épületbe, amelyet 1953-ban a piarista szerzeteseknek el kellett hagyniuk, a gimnáziumot, könyvtárat, levéltárat rövid idő alatt kell elköltöztetni. Ezt, a piaristák által a 20. század második évtizedében emelt épületet – az Erzsébet híd pesti hídfőjénél – az ELTE Bölcsészettudományi Karaként ismertük, sokan még oda jártunk egyetemre. Most – a súlyos anyagi gondok ellenére – folyik az átalakítás és felújítás, hiszen az ELTE – közel 10 évvel ezelőtt – egy lepusztult, elhanyagolt épületet hagyott hátra.

Mostanra véglegessé vált a könyvtár helye, illetve a pincében elhelyezett raktár. Figyelmünk már a költöztetés előkészítésére irányul.

Elődeink annyira tisztelték a könyveket, hogy igyekeztek mindent megőrizni. A duplumoknak a folyosón építettek gardrób-szekrényeket. Az ott elhelyezett könyvek és folyóiratok ömlesztve, sokszor szakadtan, olykor penészesen, a többkötetesek és sorozatok egymástól távol zsúfolódtak össze, majd az egész anyagot vastagon belepte a por. A várható költözés pozitív hordaléka, hogy ezeket most – szájjvédővel, kesztyűben – egyenként kézbe vesszük, megtisztítjuk, a raktári példánnyal összehasonlítjuk, majd a jegyzékekben felsorolt példányok selejtezését engedélyeztetjük. Minden lépés fontos, hiszen a raktári alappéldánnyal való összehasonlítás időnként meglepetéseket okoz. Például akkor, ha az alappéldány időközben eltűnt, vagy rosszabb állapotban van, mint a duplum. Máskor hiányzó kötetek kerülnek elő.

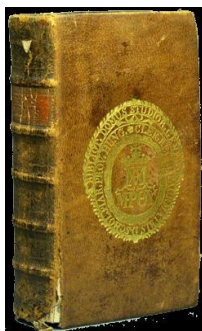
Mit teszünk a selejtezett könyvekkel? Egyrészt felajánljuk a piarista renden belül működő többi könyvtárunknak, másrészt antikváriumra értékesítés is előfordul. A következő körben az EKE levelező listáján kínáljuk, majd a Könyvtári Intézet honlapjára kerül a maradék. Tapasztalatunk, hogy néha szakadt, hibás példányokkal is örömet tudunk szerezni (pl. helytörténeti jelentőségű művekkel), máskor értékesebb könyvek fölött is átsiklik a válogatók figyelme. Arra törekszünk, hogy minden arra érdemes könyv gazdára találjon. Ennek a szempontnak a figyelembevétele azonban jelentős többlet-munkát jelent.

Az sem mindig egyszerű, hogy mit minősítsünk selejtezhetőnek. Előfordul, hogy ugyanaz a mű különböző fordításokban, különböző kiadásokban, sorozat tagjaként, vagy anélkül, dedikáltan, vagy jelentős possessor-bejegyzéssel fordul elő. Tartalma miatt talán elég lenne egyetlen példány, mégis ragaszkodnunk kell a további példányokhoz is. Más esetben előfordul, hogy egy műnek annyira romboló a tartalma, vagy annyira rossz az állapota, hogy a megőrzése vagy megmentése nem indokolt. A selejtezés tehát felelősségteljes munka.

A tényleges költöztetéshez természetesen megfelelő referenciával rendelkező könyvtár-költöztető cég segítségét vesszük igénybe. A költözés menetéről részletes forgatókönyv készül.

Sejtjük, hogy akik jelentős állományú könyvtárat kénytelenek költöztetni, élményeik talán egy életre megmaradnak.

Homor Ferenc

„A vár ereje nem a falakban, hanem a védők lelkében van!”
/ Gárdonyi /

Rövid összefoglalás az egyházi fenntartású gyakorlóiskolákban 2009-ben végzett könyvtári szakfelügyeleti vizsgálatról

Az iskolai könyvtárak szakfelügyeleti vizsgálatának szervezésével és koordinálásával az Oktatási és Kulturális Minisztérium Könyvtári Osztálya az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumot (OPKM) bízta meg. A 2009-ben immár negyedik alkalommal lezajlott vizsgálat most a városi önkormányzatok által fenntartott, általános iskolai feladatokat ellátó iskolai könyvtárak körére terjedt ki, amelyeknek több mint egyharmadát sikerült is górcső alá venniük a szakfelügyelőknek.¹

A vizsgálat külön foglalkozott a gyakorló iskolák csoportjával, amelyek teljes létszámmal szerepeltek a vizsgálati tervben. Az 42 állami, állami felsőoktatási, önkormányzati és alapítványi fenntartású intézmény mellett 5 egyházi fenntartású gyakorlóiskola együttese alkotja ezt a csoportot, amelynek szakfelügyelete 100%-osnak, azaz teljesnek mondható.

Bár nem volt különösebb kötelezettség az egyházi oktatási intézmények önálló vizsgálatára, az OPKM jó érzékkel látta meg, hogy e speciális terület adatai nemcsak fontos részletek az összképben, de önállóan is érdemesek a kiértékelésre, és támogatta az elemzés elkészítését.²

Ásványi Ilona vezetésével 2006-ban ugyan elindult az egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete is,³ de a vizsgálat az egyházi oktatási intézmények könyvtárait nem terjedt ki, így ez az összefoglalás úttörő vállalkozásnak tekintendő ebben a témában.

Az egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete során is a közművelődési könyvtárak kérdősorából indultak ki, azt egyes pontokon részletesebben is vizsgálva. A fő cél az volt, hogy a kapott adatok más könyvtártypussal is összevethetők legyenek. Ebben a beszámolóban is megfogalmazódott – a mi vizsgálatainknál is felmerült – az örök probléma: egy működés eredményességét nagyon nehéz számokkal és pontokkal kifejezni. Néhány kérdés egy-egy esetben nehezen értelmezhető, a kapott érték pedig nem mindig tükrözi a valós helyzetet. A kutatások összegzése után mindannyiunk közös érdeke volna az eddig használt kérdőív átvizsgálása, tökéletlenségeinek kiigazítása.

A teljes mintának mindössze egyhetede tehát vizsgálatunk tárgya: öt egyházi fenntartású gyakorló általános iskola könyvtára, amely csaknem 3000 fős tanulólétszámot jelent. (A vizsgálatok tervezésekor a még gyakorlóiskolaként nyilvántartott Nagykőrösi Arany János Református Általános Iskola gyakorló státusza 2009-re megszűnt.)

Ezek a következők:

- Patrona Hungariae Általános Iskola, Gimnázium, Diákotthon és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Gyakorlóiskolája (Budapest)
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Gyakorló Általános Iskola (Esztergom)
- Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolája (Debrecen)
- Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Szent Mária Magdolna Gyakorló Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény (Pécs – Abaliget)
- Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola, a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Gyakorlóiskolája (Veszprém)

Könyvtár az iskolai dokumentumokban

Az Alapító Okiratokban (AO) az öt vizsgált intézményből négyenél szerepel az iskolai könyvtári funkció, amely kimagaslóan jó arány (az összes vizsgált gyakorlóiskolák átlaga csak 43%). Az iskolai Szervezeti és Működési

¹ Varga Katalin – Dömsödy Andrea: Vezető szakfelügyelői jelentés az iskolai könyvtárakban végzett 2008-as szakfelügyeleti vizsgálatról. Könyv és Nevelés, XI (2009), 4. sz., 10–25.

² Személyemben pedig a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet (KPSZTI) iskolai könyvtári szakértőjét bízta meg a feladat elvégzésével.

³ Ásványi Ilona: A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete, 2006–2008. In: A könyvtári szakfelügyeletről. Tájékoztató a 2002–2008 közötti szakfelügyeleti vizsgálatok eredményeiről. Bp.: Könyvtári Intézet, OKM, 2009. 52–60. /A könyvtári rendszer stratégiai fejlesztése 4. /

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Szabályzatokban (SzMSz) pedig mindenütt megtalálható az iskolai könyvtár (100%). Az SzMSz mellékleteként csatolandó *Gyűjtőköri szabályzatot* azonban már csak 3 intézmény véleményeztette szakértővel, a törvényi előírásoknak megfelelően.

Helyi Pedagógia Programjában (HPP) csak 3 iskola szerepeltette hangsúlyosan a könyvtárat, az Intézményi Minőségirányítási Programban (IMIP) viszont csak a debreceni református iskolai könyvtár nem kapott szerepet.

Minden vizsgált intézmény könyvtárosa rendelkezett munkaköri leírással (100%), bár az írásban rögzített feladatkör nem minden esetben felelt meg a valóságnak.

Munkatervet és beszámolót túlnyomórészt készítenek a könyvtárosok. Könyvtárhasználati szabállyal minden vizsgált intézményben rendelkeztek (100%).

Intézményjellemzők és tárgyi feltételek

Az öt gyakorló általános iskola közül két intézményben gimnáziumi tagozat, valamint alapfokú művészetoktatás is működik, további egy helyütt diákotthon, másutt pedig szakközépiskolai képzés is választható.

A fenntartó három esetben valamely egyház, két esetben pedig egyházi felsőoktatási intézmény.

Az iskolák többsége „mamutintézmény”, 700–900 fős tanulólétszámmal, egy intézmény működik 80 fő alatt, s egy átlagosnak mondható a maga közel 400 fős adatával.

Az állomány nagysága mindenütt 30.000 közeli vagy e fölötti. Egyetlen iskola van, ahol a dokumentumok száma az előírt 3.000 db-ot sem éri el, de – kis létszámú intézmény lévén – az egy főre jutó könyvtári egységek száma még így is átlagosan 25 egység, ami már nem is tűnik olyan kevésnek.

A vizsgált állományoknak csak alig több mint fele található szabadpolcon, átlagban 63%. Nehézséges a kölcsönzés a budapesti Patrona könyvtárában, ahol alig 10% a szabadpolcos állományrész, vagy az esztergomi Vitéz János gyakorlóiskolában, ahol a könyvek kétharmada zárt szekrényekben található.

Az iskolai könyvtár által megrendelt folyóiratok száma 10–30 között mozog, a kisiskolában csak 4 lapféleséget tudnak járni.

A hagyományos dokumentumok mellett az audiovizuális (AV) anyag nagysága jónak mondható, az 5 iskola átlagában több mint 1.000 egység.

Meglepő, de muzeális értékű dokumentumokkal ezek az egyházi iskolák egyáltalán nem rendelkeznek, iskolatörténeti gyűjtemény is csak egy helyen található. Vajon akkor hol őrzik, ki gondolja ezeknek a nagy múltú intézményeknek a kortörténeti dokumentumait?

Az egyházi és felekezeti intézmények vizsgálata során jellemző kettőségre mutatott rá a szakfelügyelet:⁴ egyrészt szinte minden könyvtárban fontos szerepe van a muzeális anyag védelmének és gondozásának, ugyanakkor szükséges versenyfeltétel ma már a korszerű, modern szolgáltatás nyújtása. Az egyházi iskolai könyvtárakban ne volna gondozandó, megőrzendő muzeális anyag?

A könyvtárba való bejutás mindössze két helyen akadálymentes. Ennek egyik oka valószínűleg az, hogy az egyházi iskolák többsége a régi, visszakapott épületében kezdte meg működését, ahol a sok lépcső, a komoly belmagasság miatt szinte megoldhatatlan az akadálymentesítés. Érdemes volna a vizsgálati kérdőívekben arra is rákérdezni, hány olyan tanuló jár az adott intézménybe, aki számára ez létszükséglet.

Az egyes könyvtárak átlagos alapterülete 100 m² fölött van, az abaligeti helyiség – a maga 20 m²-ével – csak könyvtárszobának minősül. A két nagy alapterületű könyvtárból azonban a valóságos, az olvasók számára is igénybe vehető hasznos tér 20–20 m²-rel (egy-egy belső raktárral) kevesebb. Legimponálóbb száma a budapesti Patrona Hungariae Gimnáziumnak van, de 215 m²-nyi alapterülete kb. 12 kisebb–nagyobb helyiség között oszlik meg az épület különböző pontjain és emeletein. Vajon irigyljünk-e 12 csöppnyi könyvtárszobát?

Az olvasóhelyek száma átlagosan 35, amely mennyiség látszólag elegendő egy osztálynyi gyermek leültetéséhez. Az adatok azonban egy kissé torzítanak, mert az intézmény egész területén valóban leültethető 72 gyermek, csakhogy több kis helyiségben, ahol 10–12 olvasói hely van csupán! A torzítás talán kiszűrhető lenne a kérdőív egyes megfogalmazásainak pontosításával.

Az 55 kérdésesorbortól álló kérdőív néhány további mutatója olvasható – részletes adatokkal – az alábbi táblázatban.

⁴ Ásványi, i. m.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

	tanuló létszám	tan. csop.	kvt. alapterülete m ²	állomány- nagyság
Patrona Hungariae Budapest	635	25	215	37962
Vitéz János Esztergom	364	18	53	31331
Református Gyakorló Debrecen	890	32	120	36321
Szent Mária Magdolna Pécs – Abaliget	74	8	20	1914
Padányi Gyakorló Veszprém	856	33	180	28340
Átlag	563,8	23	117,6	27173,6

A könyvtáros és tevékenységi köre

A legtöbb könyvtárban teljes munkaidőben dolgozik 1 főállású könyvtáros. Az abaligeti kiskönyvtárban negyedannyi nyitva tartással foglalkoztatják negyed állásban a megbízott könyvtárost, akinek jelenleg nincs semmiféle ezirányú végzettsége. Ettől eltekintve, mindenhol felsőfokú szakképesítésű könyvtáros dolgozik az egyházi gyakorlóiskolákban. A nagy tanulólétszám miatt több helyen is indokolt lenne még 1 fő könyvtárostánár alkalmazása, de erre – általában anyagi okok miatt – nincs lehetőség.

A heti nyitva tartás átlaga 27 óra, amely érték jóval meghaladja a kötelező 22 órát. Az abaligeti könyvtárszoba heti 10 óráján kívül a többi vizsgált iskola közel 30 vagy afölötti óraszámban tart nyitva, a veszprémi Padányi teljes munkaidőben, heti 40 órában fogadja az olvasókat!

Az adatok szerint a könyvtárközi kölcsönzést egyik könyvtár sem használja, bár többnyire ismerik az ODR rendszerét. Érthető az alacsony adat, hiszen egy iskolai könyvtárban ritkán keresnek komoly, ritkaságszámba menő szakkönyveket, amelyet a jó könyvtáros a föld alól is előkerít (ld. ODR)! Egy-egy elfogyott kötelező olvasmányért pedig nem a postai úton történő szolgáltatást, hanem a szomszédos Szabó Ervin fiókot, esetleg a könyvesboltot választja inkább a könyvtáros. Az ODR a felsőoktatási, ill. a szakkönyvtárak esetében járhat óriási előnyökkel.

Könyvtárhasználati órákat és könyvtárhasználatra épülő szakórákat kivétel nélkül mindenhol tartanak, az előbbi átlaga 23, az utóbbi több mint 40 óra volt egy tanévben.

A vizsgált 5 intézmény közül négyben még nem volt iskolai könyvtári szakfelügyelet, a református gyakorlóiskolában 2006-ban volt szakfelügyeleti vizsgálat. Legtöbben örültek megjelenésünknek, az igazgatók elkezdtek foglalkozni könyvtárakkal. Több helyen sikerült ráirányítani a figyelmet a könyvtárosi munka létfontosságára és hangsúlyozni szerepét az iskolai működés egészében.

Az állományellenőrzés nem erőssége – ebben a körben sem – a könyvtárostánároknak, a legtöbb helyen évek óta esedékes lett volna a törvény által meghatározott időpontban és keretek között a leltározás, de rendszerint elmaradt. Törlés mindössze két intézményben volt az adott évben.

Könyvtárhasználati versenyen csak egy iskolából indult tanuló, a másik négy intézményben nem készítettek fel egy diákot sem a vizsgált tanévben.

A könyvtárosok mindegyike részt vett valamilyen szakmai rendezvényen, úgy látszik tehát, hogy továbbképzésre, tapasztalatcserére van igényük a kollégáknak.

Az egyes könyvtárak szakmai minőségét a kérdőív utolsó 11 pontjára adott válaszok átlaga alkotta. A szakértők öt fokozatú skálán értékelték a könyvtár elhelyezkedését, a feliratok és eligazító táblák láthatóságát és áttekinthetőségét, az egész könyvtár esztétikai megjelenését, a világítást, az olvasói helyeknek nemcsak a mennyiségét, de a korszerűségét is, valamint a nyitva tartási idő megfelelőségét. A vizsgált intézmények átlaga: 4,07, tehát a szakmai minőségük jónak nevezhető. Amint az ábráról is leolvasható: leggyászosabb értéket az olvasói helyek korszerűsége kapott (pl. az intézmények többsége egyáltalán nem rendelkezik olvasói számítógéppel). A könyvtár elhelyezkedése, a feliratok áttekinthetősége és a nyitvatartási idő megfelelősége érdemelte ki a legmagasabb pontszámot, ezek valóban felmutatható példát jelentenek.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Finanszírozás, modernizáció

Az állománygyarapításra fordított összegek átlagosak, arányosak az intézmények tanulóinak összlétszámával. A 2 kis lélekszámú iskolában kevesebb, de a 2 nagy intézményben csaknem egymillió Ft-ot költhetnek beszerzésre évente. Érdekes, hogy a veszprémi gyakorlóiskola ennek az összegnek az ötszörösét költhette el a vizsgált évben. (Ez a magyarázata a magas, közel másfél millió Ft-os átlagösszegnek.)

Ezekben az egyházi intézményekben az éves gyarapodás 660 egység (az összes vizsgált intézményben: 600 egység), az egy tanulóra jutó mennyiség több mint 50 (átlag: 34 egység), tehát a könyvmennyiség átlag fölötti. (Az más kérdés, hogy az országos átlagot meghaladó könyvtári egységek mögött milyen tartalom húzódik meg: mennyire használható, keresett, friss anyagot jelent...) A jövőben választ kérhetnénk az állomány nagyság mellett az állomány minőségével kapcsolatos kérdésekre is.

A tankönyvek aránya ezekben az állományokban sem kevés: több mint 17 %. (Az összes vizsgált intézményre vetítve ez az adat még magasabb, 19%.) Félő, hogy a jelenlegi tendencia következtében lassan tankönyvraktárrá alakulnak az iskolai könyvtárak!

Állományvédelemre csak egy iskolai könyvtár fordított egy keveset, bútorzatra vagy egyéb felszerelésre már sehol sem futotta.

A technikai berendezésekre a vizsgált évben több mint 60.000 Ft-ot költöttek átlagosan az iskolák. Úgy látszik, a modern technika kiköveteli a maga részét a költségvetésből is.

A konkrét eszközöket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy amellyel minden könyvtár rendelkezik, az nem a fénymásoló, hanem a CD-lejátszó. Ahol anyagi nehézségek vannak, ott különösen problémás a fénymásoló berendezés beszerzésének javaslata, hiszen ez nem egyszeri beruházást jelent, folyamatos működtetése rendszeres kiadással terheli a költségvetést (papír, festék, áram, karbantartás stb.). Nyomtató – egy kivétellel – mindegyik könyvtárban található. Fénymásoló berendezés csak 3 helyen adottság, ugyanennyi a magnók száma. Két könyvtárban nincs, a 3 továbbiiban összesen 5 DVD lejátszóval rendelkeznek. Fax és szkennert egyik intézményi könyvtárban sem található, ahogy mindez az alábbi táblázatról leolvasható.

	fax	nyom- tató	szken- ner	fénymá- soló	CD- lejátszó	DVD- lejátszó	videó magnó	magnó
Patrona Hungariae Budapest	0	1	0	0	1	0	0	0
Vitéz János Esztergom	0	1	0	1	1	0	0	1
Református Gyakorló Debrecen	0	2	0	1	3	3	0	1
Szent Mária Magdolna Pécs – Abaliget	0	0	0	1	1	1	0	1
Padányi Gyakorló Veszprém	0	1	0	0	1	1	0	0

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Az állományfeltárás eszköze már többnyire mindenütt a számítógépes katalógus. Három helyen a hagyományos cédula- és a számítógépes katalógus egyaránt megtalálható, egy helyen csak számítógépen tartják már nyilván az állományt, egy intézményben pedig nincs ilyen.

On-line egyik könyvtár katalógusa sem érhető el, pedig többen is a Szirén Integrált Könyvtári Rendszert használják, amelyben ez a funkció már könnyen megoldható. Az öt könyvtár négyféle könyvtári szoftvert használ: a Szirénen kívül S-LIB, KOHA és egy saját fejlesztésű Access program fut.

Olvasói számítógép – internet lehetőséggel – mindössze 2 könyvtárban van.

Érdekes, bár a mai világban egyre természetesebb, hogy weboldalt viszont minden iskola működtet, azokon keresztül – egy kivétellel – mindenütt elérhető a könyvtár és annak szolgáltatásai.

Könyvtárkép és –szerep a hallgatók körében

Ennek az iskolatípusnak különleges jelentősége és felelőssége van a pedagógus- és a könyvtárosképzésben, hiszen működésük követendő vagy elvetendő példaként, megkerülhetetlen vagy semmitmondó, jelentéktelen területként áll a leendő tanárok és könyvtárosok előtt.

Kiemelt szempontként vizsgálta a szakfelügyelet a hallgatók könyvtári ellátásának módját és minőségét, a szabályzatokban, valamint az egyéb iskolai dokumentumokban rögzített jogaikat és lehetőségeiket, továbbá vizsgálta az adott könyvtár alkalmasságát az iskolai könyvtár pozitív, mintaértékű szerepének bemutatására és kereste a jó gyakorlatokat is.

A szöveges beszámolókból – sajnos – az derül ki, hogy a hallgatók többsége nem használja az iskolai könyvtárat. Könnyen elképzelhető, hogy a gyakorlati idejét töltő jelölt nem is találkozik az iskolai könyvtár szolgáltatásaival. (A szöveges szakfelügyelői beszámolók egyike nem is érinti a hallgatók helyzetét a gyakorlóiskolákban.)

Ahol mégis kölcsönöznek a hallgatók, rendszerint a vezetőtanár nevére veszik ki a tanításhoz szükséges könyvtári könyveket, tankönyveket, szemléltető anyagot, a könyvtáros pedig a vezetőnek adja le a könyvtartozási listát, hogy segítségével vissza is tudja szerezni a kikölcsönzött – nem egyszer értékes, nagyméretű, szemléltetésre alkalmas – dokumentumokat, albumokat.

A vizsgáltak között olyan iskola is van, amelynek szabályzata azt rögzíti, hogy a gyakorlaton lévő hallgatók egyáltalán nem kölcsönözhetnek az iskolai könyvtárból! (Őket a főiskolai könyvtár látja el szak- és tankönyvekkel.)

A szakfelügyelők javaslatai

A vizsgálatot végző szakfelügyelők tapasztalataik összegzése után javaslatokat fogalmaztak meg a fenntartók, az intézményvezetők, valamint a könyvtárostanárok számára. A fenntartók átlagosan 2, az igazgatók 8, a könyvtárosok több mint 10 ajánlást kaptak a vizsgálatot lefolytató szakembertől.

A fenntartókhoz többnyire a beruházással és jogorvoslással kapcsolatos észrevételek érkeztek: nagyobb alapterületet (3), korszerű technikai felszerelést (3), két helyen újabb státusz létrehozását javasolták (2), továbbá anyagi fedezet biztosítását a jogszabályi kötelezettségek betartásához (3).

Az intézményvezetők többségét figyelmeztették a hiányzó dokumentumok elkészítésére, kiegészítésére (3), a gyűjtőkori szabályzat szakértői véleményeztetésének pótlására (3), az Alapító okirat módosítására (1). Felhívták a figyelmet az eligazító táblák és jelzetek fontosságára (2) vagy a világítás korszerűsítésére (1), egyéb technikai eszközök cseréjének szükségességére (1), vagy a munkaköri leírások személyre szabott átigazítására (2).

A könyvtárostanároknak szóló javaslatok legtöbbször a hiányzó könyvtári alapidokumentumok elkészítését vagy újraalkotását javasolta elsősorban (4), illetve a számítógépes adatfeldolgozás munkájának folytatását vagy felgyorsítását (3). Több helyen az évek óta elmaradt állományellenőrzés megszervezését (3).

Ájánlották még iskolatörténeti gyűjtemény létrehozását (2), nagyobb szabadpolcos elhelyezést (2), a hiányzó raktári jelzetek pótlását (1), az ODR használatát (1), a tankönyvek nyilvántartási szabályzatának vagy a letétek kezelésének elkészítését (1), a felelősség kérdésének tisztázását is (1).

Több javaslat foglalkozott a bátrabb és erőteljesebb PR-tevékenységgel, buzdítva a könyvtár iskolai honlapon történő megjelenítésére (2), vagy a Könyvtárostanárok Egyesületébe való belépésre (1).

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Összegzés

A feltárt adatok alapján látható, hogy a vizsgált egyházi fenntartású gyakorlóiskolák könyvtárai többségükben hasonló problémákkal küzdenek, mint önkormányzati társaik. Néhány esetben ugyan ez a kis csoport markánsan eltér az átlagtól, de az összképen ez csak keveset változtat. A példaértékű működéshez jobban közelítenek (AO, SzMSz, jó szakmai minőség stb.), de a jogszabályoknak és egyéb előírásoknak való megfelelés még egyetlen intézményben sem 100%-os.

A Varga – Dömsödy által nemrégiben publikált összefoglaló jelentés az addig vizsgált könyvtárak megfelelését⁵ „közepesnél gyengébb”-nek minősítette.

Vajon milyen minősítés adható – az itt számba vett mutatók alapján – ennek az 5 egyházi gyakorló általános iskolának?

Az eddigi leglényegesebb szempontok (25 kritérium) figyelembevételével az egyházi fenntartású általános iskolai könyvtárak számára az alábbi „bizonyítvány” állítható ki most (tantárgyaknak tekintve a kérdőív egyes témaköreit):

sorszám	„ tantárgy ”	„érdemjegy”
	A könyvtár az iskolai dokumentumokban:	
1.	– az SzMSz tartalmazza	5
2.	– a Gyűjtőköri Szabályzat megléte	4
3.	– szakértői vélemény	3
4.	– Alapító Okirat	4
5.	– HPP	3
6.	– IMIP	4
	Fizikai adottságok:	
7.	– terület	4
8.	– állománynagyság	4
9.	– időszaki kiadványok	5
10.	– AV dokumentumok	5
11.	– szabadpolcos elhelyezés	3
	Modernizáció:	
12.	– iskolai weboldal	5
13.	– könyvtári oldal	4
14.	– on-line katalógus	0
15.	– olvasói szg.	2
	A könyvtáros tevékenysége	
16.	– szakképzettség	4
17.	– nyitvatartás	4
18.	– beszámolók	4
19.	– állományellenőrzés	2
20.	– könyvtári és szakórák	5
21.	– Bod kv. verseny	1
22.	– könyvtáros továbbképzése	4
23.	– pályázatírás	4
24.	– szakmai rendezvények	5
25.	Szakmai minőség (11 kérdéssor átlaga): 4,07	4
	Az egyházi gyakorló általános iskolák átlaga:	3,68

Ez a bizonyítvány már közel áll a „jó ” rendűhöz, mindenképpen kiérdemli az erős közepes minősítést. E terület megfelelősége tehát – pusztán a számok tükrében – jobb képet mutat a vizsgált intézmények átlagánál.

Minek köszönhető az átlag feletti eredmény? Bizonyára szerepe van benne egyfajta hozzáadott értéként a vallásnak is.

A hit, mint befolyásoló tényező, számba veendő adat, sőt vizsgálati eredmény a könyvtári működésben?! Furcsának tűnhet, pedig a vallással kapcsolatos témakörök „nehéz, de fontos”⁶ részét képezték a

⁵ Dömsödy, i. m., 16.

⁶ Magyar lelkiállapot 2008. Esélyerősítés és életminőség a mai magyar társadalomban. Szerk.: Kopp Mária. Bp. : Semmelweis Kiadó,

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

magyarság lelkiállapotát vizsgáló friss kutatásoknak is. Tanulmányozva a felméréseket, hasonlóan meglepő eredményre jutottak a kötet szerzői is. Elgondolkodtató adat, hogy a vallásos emberek – Kopp Mária és Skrabski Árpád kutatásai szerint – pl. kevésbé céltalanok, kevesebbet is dohányoznak, többet beszélgetnek, kevesebb időt töltenek a tévé előtt és „több elfoglaltságot, érdekességet találnak a minket körülvevő anyagi világban és kevésbé szorulnak rá az unaloműzés különböző tevékenységeire.”⁷

De körülnézhetünk „házunk táján” is: Nagy Attila olvasáskutató egy nemrégiben (2003), középiskolások körében elvégzett olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálat során úgy találta, hogy a „transzcendenciához, az istenhithöz közelebb állók jóval nagyobb eséllyel mondhatók olvasónak, mint a tagadók köre...”⁸

Az egyházi csoport jobb átlaga valószínűleg az egyes emberek odaadó, hűséges, hittel és elkötelezettséggel szilárdított hozzáállásban rejlik. Gárdonyi óta tudjuk, hogy „a vár ereje nem a falakban, hanem a védők lelkében van”, s ez igazolódni látszik az egyházi iskolai könyvtárak esetében is. Erősségüket nem a bőséges anyagiak, modern épületük vagy a legkorszerűbb eszközparkjuk jelenti, sikerük titka többnyire a közös értékrendben, élő hitükben, valamint közösségteremtő munkálkodásukban keresendő.⁹

Ez a „lelki többlet” a pusztai statisztikai adatokban nehezen érhető tetten. Az egyes iskolák dokumentumaiban némely megfogalmazás azért árulkodik az alkotók szemléletéről. Meglepődünk, ha egy pedagógiai program az elvárásokról írva nem a diákok, hanem saját tanáraival szemben támasztott követelmények felsorolásával kezd, ha elismeri, hogy diákok iskolán kívüli magatartását elsősorban a szülő értékrendje fogja meghatározni, vagy figyelmeztet arra, hogy az iskolai jutalmazás megszokott formái nem mindig érik el céljukat, néha szükséges ezekről másképp is gondolkodni.

Találkoztam olyan szakfelügyeleti beszámolóval is, amely szakmailag ugyan súlyos hiányosságokat állapított meg az iskolai könyvtár működésében, de így folytatta: ez „olyan iskola, ahová jó szívvel adnám a gyermekemet! Sok minden hiányzik a kötelező felszerelésjegyzék alapján, de [...] az iskola szelleme, pedagógiai gyakorlata biztosítja [...] az érzelmi biztonságot, az elfogadást, a nevelő–növelő szándékot”.

Javaslataim

A szakfelügyeleti vizsgálatok részletes bemutatása és adataik elemzése után az alábbiakban néhány olyan javaslat megfogalmazása következik, amely a konkrét gondokból, problémákból kiindulva immár általános síkon fogalmaz meg olyan célokat, ill. irányelveket, amelyek segíthetik minden érintett munkáját, növelhetik az iskolai könyvtári ellátás színvonalát és elégedettségi mutatóját nemcsak a használók, de a fenntartók körében is.

A fenntartóknak:

- Gondoskodniuk kell a jogszabályban előírt kötelezettségek betartásáról és betartatásáról!
- Meg kell követelniük az alapdokumentumok elkészítését és elrendelni azok időszakonkénti felülvizsgálatát!
- Érdemes az iskolai alapdokumentumokban hangsúlyosan, fontosságuknak megfelelően szerepeltetni a könyvtárakat!
- Fontos igény valamivel nagyobb anyagi forrást biztosítani a könyvtárak számára (alapterület-bővítés, modernizáció, több szakképzett munkaerő, beszerzési keret növelése), amely hosszabb távon ugyan, de megtérülő befektetés!
- Érdemes volna bevezetni, hogy a hiányosságok pótlására 1 (-3) év álljon az intézmény rendelkezésre, azután kövesse utóvizsgálat (de legalább beszámolási kötelezettség) a szakfelügyelet megállapításait !

Az intézményvezetőknek:

- Fordítsanak gondot az alapdokumentumok átvizsgálására, azok aktualizálására, a törvényességi követelményeknek való megfelelésre! (Pénzbüntetés kiszabásának lehetősége?)
- Az állományfejlesztés ne csak a tankönyvekre koncentrálódjék!
- Elengedhetetlenül fontos a számítógépes feldolgozás gyorsítása a naprakész állapot mielőbbi elérésére!
- Tervet kell készíttetni és az anyagi és személyi feltételeket biztosítani a 3–5 évenkénti állományellenőrzéshez! Lehetővé kell tenni, a kollégák bevonásával együtt, a nehéz munka ütemezett,

2008. 373.

⁷ Kopp Mária, i. m. 381.

⁸ Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Bp.: OSZK, Gondolat, 2003. 140.

⁹ Pásztor Júlia: Az egyházi iskola igényes és sajátos nevelési intézmény. Kerekasztal beszélgetés az egyházi iskolákról... Új Pedagógiai Szemle, 2003/1. 128–140.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

gyors és szakszerű elvégzését!

- Pontos, évente felülvizsgált és aktualizált munkaköri leírást kell készíteni az aktuális, arra a tanévre tervezett feladatokkal, több könyvtáros esetében el kell végezni a munkakörök részletes megosztását!
- Készüljön kiindulásképpen állományelemzés a jelenlegi helyzetről, valós adatokkal, a vezető közösen tervezze meg a fejlesztés irányait a könyvtárossal!
- Legyen jövőképe az iskolai könyvtárról, készüljön stratégia a könyvtár és szolgáltatásainak fejlődéséről, készüljön intézkedési terv a határidők és felelősök megjelölésével!
- A vezető legyen tudatában annak, hogy döntéseinek hosszú távú következményei vannak! A megspórolt fejlesztés, a tervszerű állománygyarapítás elmaradása után nincs mit szolgáltatni a felhasználóknak, lassanként pedig nem lesznek olvasói a könyvtárnak!

A könyvtárostánároknak:

- Legyen alapfeladata a könyvtári dokumentumok rendben tartása!
- Legyenek naprakészek a tájékoztatási eszközök!
- Készítsen állományelemzést a beszerzés és az egyéb várható szakmai munkák tervszerű elvégzéséhez!
- Végezze el az állomány rendszeres felülvizsgálatát (selejtezés, törlés, leltározás stb.)!
- Fontos, hogy ne elszigetelten dolgozzék, próbáljon meg együttműködni a nevelőtestülettel ! Figyeljen a szakmai szervezetek összejöveteleire és azok ajánlásaira!
- Minden elérhető fórumon reklámozza az iskolai könyvtár tevékenységét (új beszerzések, ajánlók, foglalkozások, szakórák- és könyvtárhasználati órák, ezek dokumentálása)!
- Jelenítse meg a könyvtári szolgáltatásokat az iskolai honlapon (aktuális hírek, vetélkedők, írások, hozzászólások, blog stb.)!
- Legyen ideje a tehetséggondozásra, szervezzen és készítsen fel érdeklődő tanulókat könyvtárhasználati vagy egyéb versenyekre!
- Gondozza az iskolatörténet gyűjteményt, legyen a könyvtár a központja!
- Szeretettel és hozzáértéssel foglalkozzék az iskolába érkező hallgatókkal!
- Példájával segítse és nevelje a jövő pedagógusait az igényes, lelkiismeretes munkára, módszertani kultúrájuk fejlesztésére („lámpás”-szerep, Gárdonyi regénye)!

A szakfelügyeleti vizsgálatok jelentősége vitathatatlan. Az átfogó ellenőrzés rendkívül tanulságos és megújító hatású, segítségével „letörölhetjük a port” az iskolai könyvtárakról, s talán sikerül a vezetők érdeklődésének homlokterébe helyezni ezeket az iskolai műhelyeket. A vizsgálatok többsége igényt teremt a működés jogi tisztázáshoz, a dokumentumok korrekt felülvizsgálatához. Segít világosan megfogalmazni a további feladatokat, kinek-kinek rátalálni saját, egyedi küldetésére, s felfedeznie az iskolai könyvtárban rejlő további lehetőségeket.

Eigner Judit
iskolai könyvtári szakfelügyelő

[Megjelent az OKM engedélyével – szerk.]

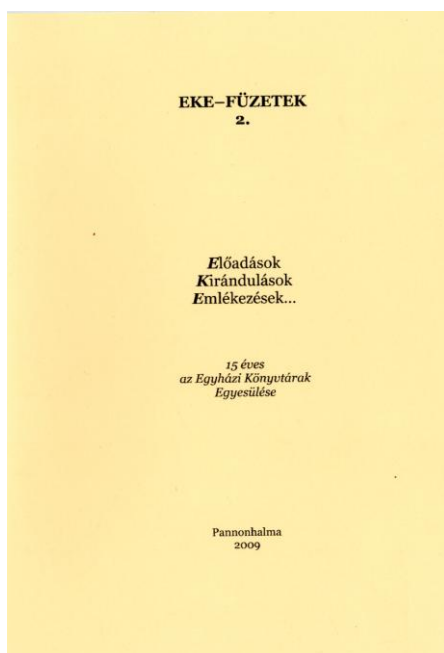

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

Megjelent Ásványi Ilona szerkesztésében az EKE-Füzetek második kötete – Gáborjáni Szabó Botond előszavával, Monok István, Szelestei Nagy László, Török Beáta, Berecz Ágnes, Wojtilláné Salgó Ágnes, Bánkeszi Katalin, Fülöp Ágnes, Rozsondai Marianne, Haraszi Katalin, Eöry Erika, Löffler Erzsébet, Sasváry Zoltánné Szepesi Zsuzsanna, Bán Magdolna, Lipóthné Gyulai Anikó, Szél Szilvia, Márton Gyöngyvér és Ásványi Ilona visszaemlékezéseivel a 15 éves EKÉ-ről.

Márai Program

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

(Részlet az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyagából -

<http://www.okm.gov.hu/miniszterium/sajtokozlemenyek/evente-egy-milliard>)

A Márai Programot 2010. február 15-én fogadták el az NKA bizottsági ülésén. A Program célja a magyar olvasáskultúra fejlesztése, a nemzeti kultúrkinés megőrzése és széles körű hozzáférhetővé tétele a hazai és a határon túli könyvtárakba történő célzott eljuttatása révén. A Márai Program támogatni kívánja a hazai szerzőket, a kiadókat és a könyvtárakat.

Prioritások

A Márai Program a klasszikus és kortárs szépirodalom, a gyermek- és ifjúsági művek, a tudományos és szakkönyvek, valamint az ismeretterjesztő kiadványok és kézikönyvek ágazataira terjedjen ki, különös tekintettel az NKA által már támogatott könyvekre. A pályázati listán a szépirodalmi, gyermek- és ifjúsági könyvek 40%-kal, a többi ágazat könyvei 60%-kal szerepelhetnek. (A százalékos érték a megjelent címekre vonatkozik.)

A Márai Program keretén belül a papíralapú könyvek mellett hangos könyvekkel is lehessen pályázni, ezek aránya azonban nem haladhatja meg a listán szereplő művek 5%-át.

A Márai Program kedvezményezettjei elsősorban és döntő módon a magyar szerzők művei, az ajánlati listát véglegesítő testületnek prioritást kell biztosítania a magyar műveknek, legalább 65-35% arányban.

Döntési jogkör, a Márai-lista

Nemzeti Kulturális Alap A Márai Program meghirdetéséért felelős kollégiumok az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiuma, valamint az újonnan létrehozandó Márai Testület. (Ez utóbbi ideiglenes kollégiumi státusszal jön létre.) Az 1000 címből álló kínálati lista összeállítása és évközi karbantartása, kiegészítése a Márai Testület feladata. A tervek szerint a listára csak magyarországi bejegyzésű, valamint határon túli magyar kiadók nevezhetik kiadványaikat. A Márai Testület 10 fős létszámmal jön létre, amelyből 2-2-2 főt az NKA témában érintett három szakmai kollégiuma (Könyvtári, Szépirodalmi, Ismeretterjesztő és Környezetkultúra), 2 főt a

EKE HÍRLEVELE

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

MKKE, további 1-1 főt pedig a két legnagyobb írószervezet delegál. A Márai Testület vezetője a Könyvtári Szakmai Kollégium vezetője.

Az "első" listára a kiadók csak megjelent könyveiket nevezhetik, olyanokat, amelyek a megelőző három esztendőben jelentek meg, azaz az első kiírásakor a 2007. január 1-je és 2009. december 31-e között kiadottakat. A következő esztendőben a megelőző három év könyvtermésével, illetve az előző lista óta megjelent, vagy rövidesen megjelentetni kívánt "friss" könyvekkel lehet pályázni. A listára csak olyan könyvek kerülhetnek fel, amelyek esetében a kiadói ajánlat versenyképes, de legfeljebb a kiskereskedelmi ár 60%-a. Így a 2010. évi 900 millió forintos támogatásból akár mintegy másfél milliárd forint értékben juthatnak könyvekhez a könyvtárak.

Kedvezményezett könyvtárak köre

A kedvezményezett könyvtárak körének meghatározására az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiuma jogosult. A kedvezményezett kör a szakkollégium döntésétől függően évenként változhat. Az egyes könyvtárakhoz, nagy valószínűséggel inkább egyes könyvtár típusokhoz rendelt könyvbeszerzési keretet a könyvtári kollégium állapítja meg. Az NKA – pályázati keretek között – évi 1 milliárd forintot biztosít a program végrehajtására, tehát a könyvek kedvezményes áron, maximum a fogyasztói ár 60 százalékán történő megvásárlására, a kísérő rendezvényekre és a lebonyolítás felmerülő költségeinek fedezetére.

Az önkormányzatok, a fenntartók mostani költségvetési megszorításai miatt különösen fontos, hogy a Márai Program biztosította állami forrás valóban plusz állománygyarapítási keretet jelentsen a könyvtárak számára. Annak érdekében, hogy az állami, önkormányzati, intézményi vagy egyházi könyvtárak a Márai Programban elnyert támogatással ne válhassák ki korábbi léptékű könyvbeszerzési kvótájukat, a pályázat mellé csatolni kell a könyvtár fenntartó kötelezettségvállalását, miszerint a Márai Program keretében elnyert támogatás után is biztosítja a korábbi állománygyarapítási keretet.

A kedvezményezett kör a nyilvános könyvtári jegyzékben szereplő könyvtárakra terjed ki, ezen belül is:

Megyei könyvtárak és Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár: 20

Városi könyvtárak: 330

3000 főnél nagyobb községi könyvtárak: 177

Állami felsőoktatási könyvtárak: 11

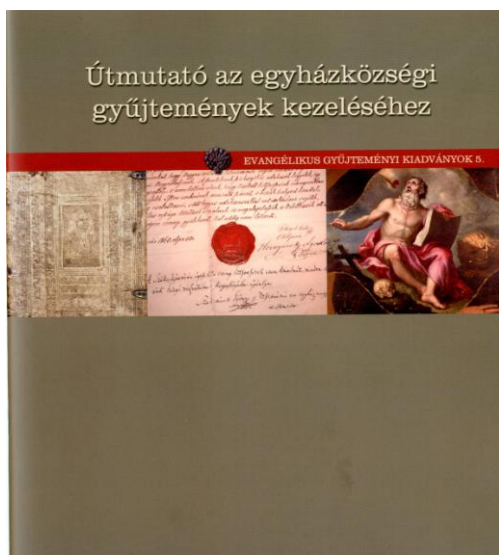
Országos szakkönyvtárak: 7

Nyilvános egyházi könyvtárak: 19

Határon túli könyvtárak (Felvidék, Kárpátalja, Erdély, Vajdaság, Horvátország, Szlovénia, Ausztria): 15

Összesen 579 könyvtár

A Márai Programnak egységes arculattal (és arculati elemekkel) kell rendelkeznie. A program keretében megvásárolt könyvek mindegyikébe a könyvtárak kötelesek beilleszteni egy olyan öntapadó matricát vagy bélyegzővel felvitt ábrát, amely tájékoztatja az olvasókat arról, hogy az NKA támogatásával a Márai Program keretében szerezték be a dokumentumot.

A Magyarországi Evangélikus Egyház Gyűjteményi Tanácsának a gondozásában megjelent az egyházközségi gyűjtemények kezelését segítő kiadvány. (Budapest, Pro Cultura Lutherana, 2009.)

A füzetben a levéltárak, könyvtárak, kegytárgyak és műtárgyak helyes gondozását segítő útmutató mellett olvashatunk a műemlékvédelemről és a fotókonzerválásról is.

EKE HÍRLEVÉL
Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

VII. évfolyam

2010/1. sz.

„Keresztfa titka tündököl”

Sík Sándor: Keresztút

Nagybőjti irodalmi-zenés délutánt rendezünk a
Hittudományi Főiskola dísztermében (Esztergom, Szent István tér 10.)

2010. március 21-én, vasárnap 16 órakor.

A verseket elmondja: Durzák Anna

Énekel és zongorán

közreműködik: Pálmai Árpád

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Kérjük az EKE valamennyi könyvtárát és könyvtárosát, hogy az EKE-Hírlevél számára
szíveskedjék tudósításokat küldeni a helyi és országos könyvtári eseményekről.

Címünk:

gszabo@silver.drk.hu

vagy

gabriella.hubert@lutheran.hu.